

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Ammatilliset opiskelijat vaikuttamassa

Miten Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry tukee
jäsenopiskelijakuntia

Reetta-Leena Kuhmonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(3/2019)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Koulutuksen nimi Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

---

Tekijät: Reetta Kuhmonen
Opinnäytetyön nimi: Ammatilliset opiskelijat vaikuttamassa – Miten Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry tukee jäsenopiskelijakuntia
Sivumäärä: 30 ja 0 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Tarja Nyman
Työn tilaaja(t): Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry

---

Opinnäytetyö käsittelee Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry:n jäsenopiskelijakuntien tukemiseen liittyviä toimenpiteitä. Oppilaitoksissa tapahtuva opiskelijakuntatoiminta on merkityksellinen vaikuttamiskanava toisen asteen opiskelijoille sekä keino edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa.

Ammatillinen koulutus on jatkoväylä peruskoulun jälkeen. Tämä toisen asteen tutkinto antaa ammatillisen pätevyyden alalle. Opiskelu on yleissivistävästä lukiopetuksesta poiketen, käytännönläheistä ja osaamista hankitaan myös työpaikoilla. Ammatillisissa oppilaitoksissa toimivat opiskelijakunnat voivat halutessaan liittyä SAKKI:n jäsenopiskelijakunnaksi, jonka avulla opiskelijat saavat lisää työkaluja paikalliseen toimintaansa oppilaitoksen hyvinvoinnin edistäjänä. Työn aikana etsitään vastauksia, miten Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto voi tukea jäsenopiskelijakuntia.

Kehittämistyö toteutettiin osana SAKKI ry:n oppilaitoskiertuetta, jossa tavattiin paikallisten opiskelijakuntien hallituksia. Opiskelijoiden kanssa käytiin keskustelua, miten opiskelijakunnilla menee ja millaista haasteita toiminnassa on. Tapaamisessa käytetty menetelmä mukaili ryhmähaastattelun piirteitä. Lisäksi tilannetta kartoitettiin työntekijöiden sekä SAKKI:n liittohallituksen kanssa esimerkiksi aivoriieheä sekä havainnointia hyödyntämällä.

Työ tuotti tilaajalle suosituksen jäsenopiskelijakuntatoiminnan tukemiseen liittyvistä kehitysideoista.

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author: Reetta-Leena Kuhmonen

Title: Vocational students influencing – National Union of Vocational Students In Finland supporting the student association members

Number of Pages: 30 and 0 attachment pages

Supervisor(s): Tarja Nyman

Subscriber(s): National Union of Vocational in Finland (SAKKI)

This thesis covers measures regarding how to support the student association members of the National Union of Vocational Students in Finland (Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry). In vocational institutions, the student association activity is an important influencing method for the upper secondary level students and a way to promote the youth's involvement in their community.

Vocational education and training is a continuation for basic education. This upper secondary degree provides vocational qualifications for one's trade. Depart from general upper secondary education, studying is practical and skills are also acquired at work. Student associations operating in vocational institutions can choose to join SAKKI ry as a student association member, and thus gain more tools for their local activities as promoters of well-being at their institutions. The aim of this thesis is to find answers for the National Union of Vocational Students regarding how to support its student association members.

The development was carried out as a part of SAKKI ry's institution tour, where local student association/union boards were met. With students, it was discussed on how things are with their student associations and what kind of challenges there are in their activities. The method used in meetings adapted the characteristics of group interviews. In addition, the situations were surveyed with employees and the executive committee of SAKKI ry by brainstorming and utilizing observation.

For the orderer, this thesis project produced recommendations for development ideas for supporting the student association members.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	Opiskelijakuntatoiminnan merkitys toisella asteella	8
2.1	Jatkuva muutos ja vaihtelevat toimintamallit	9
2.2	Opiskelijakunnan hallituksen tehtävät.....	10
2.3	Ohjaava opettaja tukemassa.....	11
2.4	Jäsenopiskelijakunnat väylänä SAKKIIn	12
3	Osallisuutta edistämässä vapaaehtoistoiminnalla.....	13
3.1	Vapaaehtoistoiminta.....	14
3.2	Laadukas vapaaehtoistyö.....	15
3.3	Nuorten vaikuttamismahdollisuudet	16
4	Kehittämistyön menetelmät	20
4.1	Opiskelijakuntien tapaamiset	22
4.2	Asiantuntijakeskustelut ja havainnointi	23
5	Tulokset.....	23
5.1	Tapaamisten tulokset.....	24
5.2	Asiantuntijakeskustelut ja havainnointi	25
6	Suosituksset	26
7	Oma pohdinta ja suunnitelmien jalkauttaminen.....	28
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Viimeistä harjoittelupaikkaa etsiessäni päätin, että haluan kehittää osaamistani valtakunnallisessa järjestössä, sillä olen aiemmin toiminut vain paikallisissa yhdistyksissä. Löysin aiheesta paljon tartuntapintaa yhteisöpedagogin ydinosaamisesta toimia osallisuuden edistäjänä sekä väylänä tukea kasvua aktiiviseen kansalaisuuteen. Pääsin Suomen Ammattiin Opiskelevien Liittoon ensin harjoittelijaksi. Opiskelijoiden oikeuksien puolesta työn tekeminen on ollut koko ammattikorkeakoulun ajan suuri intohimoni. Opinnäytetyön tarve tunnistettiin kehittävän harjoittelun aikana, sillä sen katsottiin vastaavan organisaation jo edeltä määriteltyyn tarpeeseen: jäsenopiskelijakuntatoiminnan tukemisen kehittämiseen (Toimintasuunnitelma, 2018). Opinnäytetyössä etsitään vastausta tutkimuskysymykselle, miten SAKKI voi tukea jäsenopiskelijakuntien toimintaa?

Opinnäytetyön tilaajana toimii Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, jatkossa SAKKI, jonka tehtävänä on toimia jäsentensä edunvalvojana ja edistää ammattiin opiskelevien kasvua aktiiviseen kansalaisuuteen. Järjestön tarkoitus on lisätä ammatillisen koulutuksen arvostusta sekä kehittää koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta. (Säännöt; Toimintasuunnitelma, 2018.)

Lähihistoriassa ammatillinen koulutus ja sen uudistuminen on ollut paljon julkisessa keskustelussa, esimerkiksi Helsingin sanomissa 3.12.2018 ja Ylellä 23.1.2018 (Hiltunen, Peltoniemi 2018; Yle 2018). Muutokset ovat olleet osana Suomen eduskunnan hallituksen kärkihanketta, jossa ammatillisen koulutuksen reformi on muuttanut tutkintoja, rahoitusta sekä koulutuksen järjestämistä, reformi astui voimaan vuoden 2018 alusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Uudistuvan järjestelmän myötä kiinnostus opiskelijoiden hyvinvoinnista ja vaikuttamismahdollisuuksista herättivät paljon ajatuksia minussa. Vuoden 2017 Amisbarometri (2017), joka tuottaa tietoa ammattiin opiskelevien hyvinvoinnista, koulutuksesta ja tulevaisuuden näkyvistä, antaa viitteitä, että ammattiin opiskelevat toivovat enemmän lähiopetustunteja. Niiden määrä on kuitenkin vähentymässä. Ammatillisen koulutuksen muutokset sekä opiskelijan äänen

kuuleminen huolettaa. Miten oppilaitoksissa voidaan tehdä vaikuttamistyötä ja edistää opiskelijoiden osallisuutta, jos he eivät ole oppilaitoksella paikalla (Mikkola, 2018)?

Reformin myötä ammatillisessa koulutuksessa korostuu enemmän osaamisperusteisuus, jonka avulla opiskelija voi laajentaa osaamistaan myös oppilaitoksen ulkopuolella esimerkiksi järjestötyössä tai työpaikoilla (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018). Viimeisimmän nuorisobarometrin (2018) mukaan koulun tilojen ulkopuolella opitaan paljon elämäntaitoja: vuorovaikutustaitoja, ajattelemaan kriittisesti ja ongelmanratkaisutaitoja. Edellä mainittujen taitojen oppimisen osasi tunnistaa 75 % kyselyyn vastanneista. Kyselyn perusteella vastauksissa heikoimmin tunnistettiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitojen oppiminen. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden vaikuttamistaitojen oppiminen oli heikompaa kuin lukiolaisten mikä tekee aiheesta ajan-kohtaisen.

Ammatillinen koulutus on murroksessa ja kun opiskelijoilla on enemmän vastuuta opinnoistaan, korostuu entistä tärkeämpänä opiskelijan kyky vaikuttaa omaan asemaansa niin oppilaitoksessa, koulutuksessa kuin työpaikoillakin. Tietysti opiskelijat tarvitsevat vaikuttamistaitoja myös opintojen jälkeen työelämässä ja osana laajempaa yhteiskuntaa, ja meidän näkemyksen mukaan ammatillisesta koulutuksesta ei tällä hetkellä saa riittäviä kansalaistaitoja ja yhteiskuntatietoutta. (SAKKI ry:n puheenjohtaja Elias Tenkanen, 2019.)

Opiskelijajärjestöt Suomessa ajavat jäsentensä etuja sekä tekevät edunvalvontatyötä tietyn ryhmän tai ajatuksen puolesta. Edunvalvonnan lisäksi järjestöt voivat tarjota erilaisia etuja sekä järjestää tapahtumia. Opiskelijajärjestöt voivat olla paikallisia tai valtakunnallisia, ja niitä voidaan jaotella poliittisiin järjestöihin sekä sitoutumattomiin. Valtakunnallisia poliittisesti sitoutumattomia opiskelijajärjestöjä Suomessa ovat Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry:n, lisäksi muun muassa Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL), Suomen Opiskelijakuntienliitto (SAMOK) sekä Suomen Lukiolaisten liitto (SLL).

Opinnäytetyö etenee opiskelijakuntatoiminnan merkityksestä, toiminnan kuvaamiseen sekä jäsenopiskelijakuntien määrittelyyn, jotka sisältyvät lukuun kaksi. Kolmannessa luvussa pureudutaan kehittämisen kannalta keskeisiin teemoihin, jotka ovat osallisuus, vapaaehtoistoiminta sekä nuorten vaikuttamismahdollisuudet. Luvussa neljä esitellään kehittämistyön kannalta tärkeimmät aineistonkeruumenetelmät ja perustellaan, miksi on valittu menetelmäksi ryhmähaastattelu, asiantuntijakeskustelut ja osallistava havainnointi. Kehittämistyö etenee tarpeiden tunnistamisesta opiskelijakuntatoiminnan määrittelyyn, tuloksiin ja suositusten kirjoittamiseen. Viimeisessä luvussa arvioidaan työn onnistumista, johtopäätöksiä sekä tulevaisuuden tapoja hyödyntää tuotettua materiaalia.

1. 1 SAKKI tilaajana

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, jatkossa SAKKI, on ammattiin opiskelevien edunvalvoja ja hyvinvoinnin edistäjä. Järjestön historia ulottuu vuoteen 1987, jolloin se on perustettu valvomaan ammattiin opiskelevien etuja (Kähärä, 2007). Nykypäivänä järjestössä on yli 170 000 jäsentä. Jäsenistö koostuu henkilöjäsenistä, yhteisöjäsenistä sekä jäsenopiskelijakunnista. (SAKKI, 2019.)

Ylintä päätäntävaltaa käyttää liittokokous, joka kutsutaan koolle kahden vuoden välein. Liittokokouksessa päätetään liittohallitus, joka vastaa liiton tarkoituksen toteutumisesta. Liittohallitukseen kuuluu 13 opiskelijaa ympäri Suomea. Liitossa työskentelee sen lisäksi kahdeksan työntekijää toimistolla Helsingin Hakaniemessä. (SAKKI, 2018.)

Organisaatio järjestää koulutuksia ja tapahtumia sekä ottaa kantaa ammattiin opiskelevien elämään koskettaviin asioihin. Järjestön päämääränä on kokonaisvaltaisesti lisätä ammattiin opiskelevien arvostusta, kasvattaa aktiivisia kansalaisia sekä edistää koulutuksen ja työelämän vuoropuhelua. Jäsenet saavat liittyessään opiskelijakortin, jonka avulla pääsee hyödyntämään paikallisia, valtakunnallisia tai verkkoetuja esimerkiksi Frank Students hyötypalvelun kautta. Lisäksi järjestön kautta on mahdollista

saada myös kansainvälinen opiskelijakortti. Tämän opinnäytetyön aikana keskityn yhteen osa-alueeseen SAKKIn aktiivitoiminnassa eli opiskelijakuntatoimintaan. SAKKI-aktiivit ovat opiskelijoita, jotka osallistuvat toimintaan esimerkiksi edistämällä hyvinvointia omassa oppilaitoksessaan tai osallistumalla oppilaitoskiertueelle. Muita toiminnan muotoja ovat esimerkiksi somesoturit, edukaattorit sekä tubesankarit. (SAKKI 2019.)

2 Opiskelijakuntatoiminnan merkitys toisella asteella

Peruskoulun jälkeen perinteisiä koulutuspolkuja ovat lukio ja ammatillinen koulutus. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan (2018) lukio-opiskelu on näistä yleissivistävää ja ammatillinen koulutus käytännönläheistä. Molempia säätelee oma laki 714/2018; 106§, joissa on määritetty, miten huomioidaan opiskelijat päätöksenteossa. Osallisuutta edistävää toimintakulttuuria, jossa opiskelijan ääntä kuunnellaan, kutsutaan opiskelijakuntatoiminnaksi. Opiskelijakuntatoiminta on parhaimmillaan paikka, jossa opiskelija saa kasvaa ja tulla kuulluksi sekä päästä vaikuttamaan opiskeluympäristön parantamiseen. (Kpedu 2017; Lukio 2018). Toimintaan liittyy myös erilaisia haasteita, jolloin opiskelijoiden kanssa työskentelevän aikuisen tuki on merkittävässä roolissa toiminnan onnistumisen kannalta (SAKKI 2008, 6).

Minulle ammattikorkeakouluissa tapahtuva opiskelijakuntatoiminta on jonkin verran tuttua, sillä olin mukana oman opiskelijakunnan toiminnassa, jossa oma kiinnostukseni vaikuttamistoimintaan heräsi. Myöhemmin päästyäni harjoitteluun opinnäytetyön tilaajalle, aloin ymmärtää miten erilaisesta toimintaympäristöstä toisen asteen opiskelijakuntatoiminnassa on kyse, esimerkiksi niiden määrässä. Korkeakouluissa opiskelijakuntia on vain 25, ja ne kaikki ovat rekisteröityneitä yhdistyksiä. Näin ei kuitenkaan ole ammatillisissa oppilaitoksissa, joiden toimintaa tarkastelen seuraavaksi.

Seuraavissa luvuissa esitellään mitä on opiskelijakuntatoiminta ja miten ne toimivat. Toimintaa tarkastellaan myös yhteiskunnallisesta, oppilaitoksen sekä opiskelijan näkökulmasta. Viimeinen luku avaa SAKKIn jäsenopiskelijakunta-termiä ja siihen liittyviä erityispiirteitä.

2.1 Jatkuva muutos ja vaihtelevat toimintamallit

Oppilaitoksella tarkoitetaan hallinnollista yksikköä, joka noudattaa virallista opetus-suunnitelmaa, esimerkiksi Stadin ammattiopisto. Koulutusyksikkö tarkoittaa sen sisällä olevaa fyysistä rakennusta, jossa opinnot tapahtuvat esimerkiksi Stadin ammattiopisto, Sturenkadun yksikkö. (Tilastokeskus 2019.) Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijakunnilla on erilaisia rakenteita, jotka vaihtelevat ympäri Suomen. Tästä syystä esittelen muutamia erilaisia vaihtoehtoja, joiden lisäksi voi olla myös muita variaatioita näistä. (SAKKI, 2008.)

Jotta ymmärtäisin erilaisia toimintamalleja paremmin etsin opiskelijakuntatoiminnasta tehtyjä opinnäytetöitä sekä hankkeita, joissa parannettiin vaikuttamismahdollisuuksia oppilaitosten arjessa. Löysin Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman Parvessa -hankkeen, Amissäätö -hankkeen sekä siihen tehtyjä opinnäytetöitä ja myös Mikä ihmeen SALKKU? - opinnäytetyön (Kpedu, 2017; Vaattovaara, 2016; Westerlund 2013). Näiden avulla laajensin omia käsityksiäni opiskelijakuntatoiminnasta. Äsken mainitut teokset kertoivat minkälaisia opinnäytetöitä ja hankkeita opiskelijakuntiin liittyen on tehty. Oma näkökulmani kuitenkin eroaa töistä, koska tarkastelen aihetta valtakunnallisen järjestön näkökulmasta, joka ei itse ole toteuttamassa toimintaa oppilaitoksen arjessa, vaan tukemassa sen toteutumista.

Toisella asteella opiskelijakuntaan kuuluvat kaikki oppilaitoksen opiskelijat. Opiskelijat valitsevat keskuudestaan hallituksen, joka edustaa opiskelijoita. (Kpedu, 2017, 8). Opiskelijakunnan hallitus voi koostua koko oppilaitoksen yhdestä opiskelijakunnasta, johon valitaan muutamia edustajia jokaisesta yksiköistä. Tämä opiskelijakunta toimii "katto-opiskelijakuntana" yksiköiden opiskelijakunnille, kuten Salkku ry Savon koulutuskuntayhtymässä (Vaattovaara, 2016).

Yksiköissä voi olla myös omia opiskelijakuntia, joiden opiskelijat tuntevat tilat paremmin ja ovat helpommin läsnä parantamassa arkea. Näin voisi kuvitella, mutta todellisuus voikin olla aivan toinen. Oppimisen laajentuessa oppilaitoksen rajojen ulkopuo-

lelle, opiskelijat ovat oppilaitoksella huomattavasti vähemmän. Myös se on yksi reformin vaikutuksia, että opiskelijat laativat henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS), jossa kartoitetaan opiskelijan tarpeet ja osaaminen. Näiden pohjalta siis oppiminen siirtyy enemmän esimerkiksi työpaikoilla ja virtuaalisiin oppimisympäristöihin (SAKKI 2008; Mikkola 2018; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018).

On myös oppilaitoksia, joissa yksiköiden omat opiskelijakunnat toimivat itsenäisesti. Oulun seudun ammattiopistossa (OSAO) opiskelijakunta on järjestäytynyt niin, että jokaisessa yksikössä on oma opiskelijakunta, joka suunnittelee toimintaa omassa yksikössään. Tämän lisäksi yksiköiden opiskelijakuntien puheenjohtajat muodostavat edustajiston, joka kattaa koko oppilaitoksen ja kokoustaa 2-4 vuodessa. Kokouksissa edustajisto jakaa toimivia ideoita, joita voi sitten toteuttaa omassa yksikössä. (SAKURY 2018; SAKKI, 2008.) Oulun esimerkki muistuttaa korkeakouluissa käytettävää mallia. Tosin ammattikorkeakouluissa edustajistoon valittavat henkilöt valitsevat hallituksen edustamaan opiskelijakuntaa. Eikä näin ollen samat henkilöt toimi sekä hallituksessa, että edustajistossa.

2.2 Opiskelijakunnan hallituksen tehtävät

Opiskelijakunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta, 531/2018).

Rekisteröityneitä yhdistyksiä ohjaa yhdistyslaki ja muu lainsäädäntö, omat säännöt sekä päätökset. Sen lisäksi on olemassa yleisiä hyviä käytäntöjä, jotka ovat vakiintuneet yhdistyksissä. Rekisteröidyllä yhdistyksellä on myös tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka säätelevät toimintaa. Rekisteröidyillä yhdistyksillä on oikeus kuulua muihinkin järjestöihin, tämän takia SAKKIn jäsenopiskelijakunnat ovat rekisteröityneitä yhdistyksiä. (Välke & Miettinen 2013, 9-12.)

Opinnäytetyöprosessin aikana puhun enimmäkseen opiskelijakunnan hallituksen toiminnasta, sillä se huolehtii toiminnan toteutumisesta. Hallituksen valinta voidaan tehdä monella eri tapaa, esimerkiksi päättämällä se yleiskokouksessa, johon saavat

osallistua kaikki oppilaitoksen opiskelijat. (Kpedu, 2017) Kun hallitus on valittu, se koontuu säännöllisin väliajoin suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaansa. Hallituksen sisällä jaetaan erilaisia tehtäviä, joista pakollisena lain mukaan puheenjohtaja (yhdistyslaki, 503/1989). Usein kuitenkin säännöt ja hyvät käytännöt ohjaavat toimintaa siten, että nimetään myös varapuheenjohtaja, taloudenhoitaja ja sihteeri sekä muita määriteltyjä henkilöitä. Hallituksen kannattaa lisäksi vaalia sellaisia toimintatapoja, että opiskelijoiden mukaan lähtemiseen olisi mahdollisimman matala kynnyks, esimerkiksi erilaiset tapahtumatiimit.

Opiskelijakunnan hallituksen valinta tapahtuu yleensä samoihin aikoihin vuodesta. Tämä aiheuttaa myös uusia haasteita ratkaistavaksi, sillä reformin myötä jatkuva haku mahdollistaa koulutukseen hakemisin ympärivuoden (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018). Miten taataan, että kiinnostuneet opiskelijat pääsevät mukaan vaikuttamaan, jos he aloittavatkin opinnot eri aikoihin?

Opiskelijat voivat ottaa kantaa erilaisiin asioihin esimerkiksi tekemällä kannanottoja. Kannanotot voi esimerkiksi liittyä ammatillisen koulutuksen arvostukseen, opiskelijakuntien järjestämät tapahtumat ja tempaukset lisäävät oppilaitoksen opiskelijoiden yhteishenkeä. (Kpedu 2017; Lukio 2017.)

2.3 Ohjaava opettaja tukemassa

Oppilaitoksen näkökulmasta laadukas opiskelijakuntatoiminta antaa positiivista kuvaa oppilaitoksesta (SAKKI 2008, 7). Anu Gretselin (2002, 55-57) mukaan nuoret tarvitsevat “välittäjä” aikuisia, jotka mahdollistavat nuorten osallisuuden ja osallistumisen kokemuksia yhteiskunnassa. Aikuiselta vaaditaan myös kykyä dialogiseen keskusteluun sekä työkaluja tuottaa nuorelle positiivisia kokemuksia vaikuttamisesta (Eskola & Kurki, 83-84). Harjoittelun aikana huomasin, miten tärkeässä roolissa opiskelijakuntatoiminnan koordinaattorit olivat. Se ei tarkoita, että aikuinen suunnittelisi toimintaa. Kehittämistyössä puhutaan ohjaavista opettajista sekä koordinaattoreista, niitä käytetään toistensa synonyymeinä työssä. Ohjaavan opettajan rooli on pitää lan-koja käsissään ja tarjota opiskelijoille turvaa. Opiskelijälähtöisyys on toiminnan ydin,

mutta sitoutunut ja innostava opettaja edesauttaa toiminnan jatkuvuutta, sillä opiskelijoiden vaihtuvuus toiminnassa on suurta. Työ vaatii esimerkiksi jonkin verran osaamista yhdistystoiminnan pyörittämisestä. (SAKKI 2008.)

2.4 Jäsenopiskelijakunnat väylänä SAKKIin

Oppilaitosten opiskelijakunnat voivat halutessaan liittyä SAKKIin jäsenopiskelijakunnaksi. Jäsenopiskelijakunnat saavat esimerkiksi enemmän päätösvaltaa liittokokouksessa lähettämällä omia edustajiaan paikalle. Jäsenopiskelijakunnaksi liittyminen on maksutonta opiskelijakunnalle, sillä järjestö korvaa patentti ja -rekisterihallitukseen yhdistyksen rekisteröinnistä aiheutuvat kulut. Sen lisäksi SAKKI kouluttaa opiskelijakuntatoimijoita ja tukee yhdistyksen arkea. (SAKKI 2018.)

Tällä hetkellä organisaatiolta löytyy oppilaskuntatoiminta opas vuodelta 2008, josta löytyy tietoa opiskelijakuntatoiminnan järjestämiseen oppilaitoksessa. Opas on suunnattu opiskelijakuntatoimintaa koordinoivalle opettajalle tueksi. Opasta mukailemaan on opiskelijoille luotu tehtäväkirja, jonka tarkoituksena on antaa työkaluja opiskelijakunnan hallituksessa toimimiseen (SAKKI, 2008). Sen lisäksi oppilaitokset ovat tehneet omia oppaitaan: esimerkiksi Kpedussa on tehty Parvessa -hankkeen tuotoksena opas opiskelijakuntatoimijalle (Kpedu 2017).

SAKKI myös tukee opiskelijakuntia kouluttamalla heitä. Koulutukset räätälöidään opiskelijakunnan tarpeiden mukaisesti, lisäksi SAKKI kannustaa valitsemaan keskuudestaan SAKKI-vastaavan. Jäsenopiskelijakunnat saavat maksullisia koulutuksia edullisemmin. Oppilaitoksissa tapahtuvan koulutuksen lisäksi vuosittain järjestetään opiskelijakuntatoimijoille suunnatut ”OPKU-päivät”, joissa opiskelijat pääsevät oppimaan uutta ja tutustumaan muihin toimijoihin ympäri Suomen. (SAKKI 2018; Mikkola 2018.)

3 Osallisuutta edistämässä vapaaehtoistoiminnalla

Tässä luvussa määrittelen opinnäytetyön keskeiset käsitteet, jotka ovat työn kannalta osallistuminen ja osallisuus, vapaaehtoistoiminta sekä vaikuttaminen. Mitä eroa osallistumisella ja osallisuudella on? Sen lisäksi johdatan tutustumaan menetelmiin, joilla lisätään osallisuutta järjestöissä. Myöhemmin pohdin laadukkaan vapaaehtoistoiminnan järjestämistä eli mitä pitää huomioida, kun vapaaehtoistoimintaa organisoidaan järjestöissä eli kolmannella sektorilla.

Ammattiin opiskelevien opiskelijakuntatoiminnassa osallistuminen ja osallistaminen ovat suuressa roolissa. Nämä kaksi termiä sekoittuvat usein arkikielessä, ja tulet huomaamaan miten paljon yhteyksiä niillä on toisiinsa. Osallistuminen on toimintaa, jonka kautta ihminen pääsee osaksi jonkun muun suunnittelemaa toimintaa. Toiminta on ennalta määriteltyä, eikä vaadi suurta panostusta osallistujalta itseltään eli noudattaa matalan kynnyksen periaatetta. Esimerkiksi yksittäiseen tapahtumaan osallistuminen kuten talkoot tai myyjäiset ovat tällaisia. Toimintaan osallistuakseen ei tarvitse tuntea järjestävää tahoja sen paremmin, riittää kun pääsee tutustumaan esimerkiksi muihin toimijoihin. Osallistuminen on kuitenkin luonteva askel kohti osallisuutta. (Laitinen 2006, 85-86.)

Ensimmäisen askeleen jälkeen, osa kiinnostuu toiminnasta enemmän ja aktiivinen jäsen haluaa löytää itselleen uuden roolin pelkän osallistumisen sijaan. Tällaisia tilanteita varten järjestöissä pitäisi olla suunnitelma, miten aktiivisia toimijoita kannustetaan mukaan. Osallistavia menetelmiä on valtava määrä, joista voi valita omaan käyttötarkoitukseen sopivan. Osallistavien menetelmien käytössä tulee huomioida tavoitteet ja resurssit, jotka luovat raameja toiminnalle (Laitinen 2006, 86).

Osallisuus on hyvin moniulotteinen termi, sillä sen toteutumisen määrittelee yksilön tunne osallisuudesta. Osallisuudessa otetaan myös vastuuta omista tekemisistä. Osallisuutta voi olla kokemus yhteen kuulumisesta, liittymisestä johonkin, mukaan ottamisesta, yhdenvertaisuudesta, suhteissa olemisesta ja demokratian toteutumisesta. Osallisuus ei siis ole vain vaikuttamista ja osallistumista, vaan kokemus siitä. (Isola, 2017.

3-6; Nikkilä, 2002. 49). Kehittämistyön keskeisin pohdinta on se, onko SAKKIn jäsenillä tarpeeksi tietoa osallistumismahdollisuuksista ja taitoja vaikuttamistoimintaan. Järjestöissä opitut taidot, kuten ongelmanratkaisu ja yhteisten pelisääntöjen noudattaminen, ovat opiskelijalle tarpeellisia taitoja työelämää varten. Aktiivisuus palkitaan ja vapaaehtoiset oppivat huomaamatta taitoja. Miten oma osaaminen sanoitetaan ammatillisessa koulutuksessa, sillä tutkintojen sisältö muuttuu osaamisperusteiseksi, joka tarkoittaa, että oppimispoluissa korostuu enemmän yksilö. (Oph, 2017)

3.1 Vapaaehtoistoiminta

Tarkastelen opinnäytetyössäni opiskelijakuntatoimintaa vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta, koska toiminnan laatuun vaikuttaa esimerkiksi sitoutuneisuus ja uskon sen tuovan syvyyttä työhöni. Vapaaehtoistyötä ja -toimintaa käytetään usein rinnakkaisina termeinä ja sen vuoksi käytän työssäni molempia. Ymmärtääkseen opiskelijakuntatoimintaa, tarkastellaan vielä vapaaehtoistoiminnan piirteitä ja sitä pohjaa, jolle koko toiminta nojaa. Vapaaehtoistyötä voidaan määritellä, että se on ihmisen tekemää työtä ilman rahallista korvausta. Vapaaehtoistoiminta on pääsääntöisesti jonkin tahon järjestämää toimintaa. Sitä voi tehdä myös ilman organisaation koordinoitua esimerkiksi taloyhtiön talkoot tai naapuriapu. Tarkastelemme kuitenkin vapaaehtoistoimintaa organisaation ja oppilaitoksen järjestämänä toimintana, joka tähtää yhteisöllisyyden luomiseen ja opiskelijan hyvinvoinnin tukemiseen. (Laimio, Välimäki, 2011, 9 ; harju, 2005, 58).

Jotta pääsemme vapaaehtoisuuden ytimeen, meidän ymmärrettävä miksi ihmiset tekevät tai eivät tee vapaaehtoistyötä. Kansalaisareenan nuorille tekemän tehdyn selvityksen mukaan (2018) yksi suurimmista syistä, miksi ihmiset eivät tee vapaaehtoistoimintaa on kiire ja se, ettei ole pyydetty mukaan toimintaan. Miten olemassa olevaa tietoa voi hyödyntää opiskelijakuntatoiminnassa? Ihmisten kiire on tietenkin suhteellista ja jokaisen yksilön ajankäyttö on oma asia. Kehittämistyön kannalta on hyvä tiedostaa, että on olemassa ihmisiä, jotka täytyy tavoittaa, mutta miten? Kansalaisareenan selvityksestä löytyy myös viitteitä, siitä vapaaehtoistoiminta parantaa vapaaeh-

toistoiminnassa opitaan tärkeitä työelämätaitoja, kuten vuorovaikutustaidot, ohjaaminen, esiintyminen sekä ongelmanratkaisu (Kansalaisareena 2018). Ammattiin opiskelevat kokevat uusien ystävyys-suhteiden tekemisen vaikeammaksi kuin aikaisempina vuosina ja yksinäisyyden tunteet ovat lisääntyneet (Amisbarometri, 2017). Reformin tuomat muutokset tuovat omat haasteet, sillä ammatillisten opintojen ollessa joustavia ja yhä henkilökohtaisempia, opiskelijoilla voi olla vaikea kiinnittyä oppilaitokseen ja tuntea olevansa osa yhteisöä. Olisiko vapaaehtoistoiminnasta myös vastalääke yksinäisyydelle? SAKKIn toimintaan lähtemisen yksi merkittävä syy on uusien kavereiden saaminen ja uudet kokemukset. (Sipilä, 2017).

3.2 Laadukas vapaaehtoistyö

Mitä työkaluja toimiva vapaaehtoistyö tarvitsee järjestävän organisaation puolelta? Tässä luvussa tarkastelen laadukkaasti järjestetyn vapaaehtoistyön piirteitä. Kansalaisareenan tutkimuksen (2018) mukaan 42% nuorista oli tehnyt vapaaehtoistoimintaa menneen neljän viikon aikana. Vapaaehtoiset ovat useimpien järjestöjen kantava voima, sillä ilman niitä toiminnan järjestäminen olisi mahdotonta, koska vapaaehtoiset ovat valtava resurssi monen toiminnan pyörittämisessä. Vapaaehtoistoiminnasta ei saa rahallista vastiketta, vaan toimintaan lähdetään muista syistä. Nuorten suosiossa on ilmiö, joka toisaalta riepottelee vapaaehtoistyön kenttää. Ilmiötä voidaan kutsua pop-up vapaaehtoisuudeksi, joka tarkoittaa, että vapaaehtoisten liikkuvuus on nopea-tempoista ja pitkän aikavälin suunnitelmiin on nykyistä vaikeampaa sitouttaa ihmisiä. Pop-up vapaaehtoisuuden malli korostuu juuri opiskelijajärjestöissä, sillä mukana toiminnassa ollaan yhden elämänvaiheen verran eli opintojen aikana. (Harju, 2018.)

Vapaaehtoistoiminnan, kuten opiskelijakuntatoiminnan koordinoimisessa ja tuessa, pohditaan monia asioita, kuten rekrytointia, motivointia ja palkitsemista sekä miten eri motiiveilla mukaan lähteneitä vapaaehtoisia ohjataan, jotta mielenkiinto säilyy toiminnassa. Versova -hankkeen tuotoksena syntyi opas, jossa kuvataan laadukkaasti järjestetyn vapaaehtoistoiminnan elementit. Hankkeen tavoitteena oli kehittää vapaaehtoistoimintaa arvostetuksi osaksi kolmannen sektorin tehtävien toteuttamista. Elementtejä, jotka nousevat tuotoksessa ovat toiminnan järjestämisen motiivi, resurssit, tehtävien kuvaus, kouluttaminen vapaaehtoistoimintaan, kouluttaminen tehtäväkoh-

taisesti, perehdytys sekä ohjaus ja tuki. Vapaaehtoistoiminta tulee siis nähdä kokonaisuutena, jossa pohditaan, minkälaiseen tarpeeseen vapaaehtoistoiminta vastaa. Pelkästään raha ei saa olla toiminnan ajatuksena. (Laimio & Välimäki, 2011. 34).

Täytyy kuitenkin muistaa, että vapaaehtoistoiminnan koordinoimisessa tulee huomioida resurssit. Onko riittävästi rahaa, aikaa, henkilöstöä ja osaamista toiminnan pyörittämiseen? Se mikä saattaa helposti unohtua, on juuri vapaaehtoistojen tuki ja ohjaus, mikä verottaa muuten laadukasta toimintaa. Vapaaehtoiset on tärkeää ottaa osaksi yhteisöä ja heitä on aidosti kuunneltava. Tehtävien määrittely ja vapaaehtoisen roolin selkeyttäminen auttaa ongelmatilanteiden ehkäisyssä ja niiden ratkomisessa. (Laimio & Välimäki, 34).

3.3 Nuorten vaikuttamismahdollisuudet

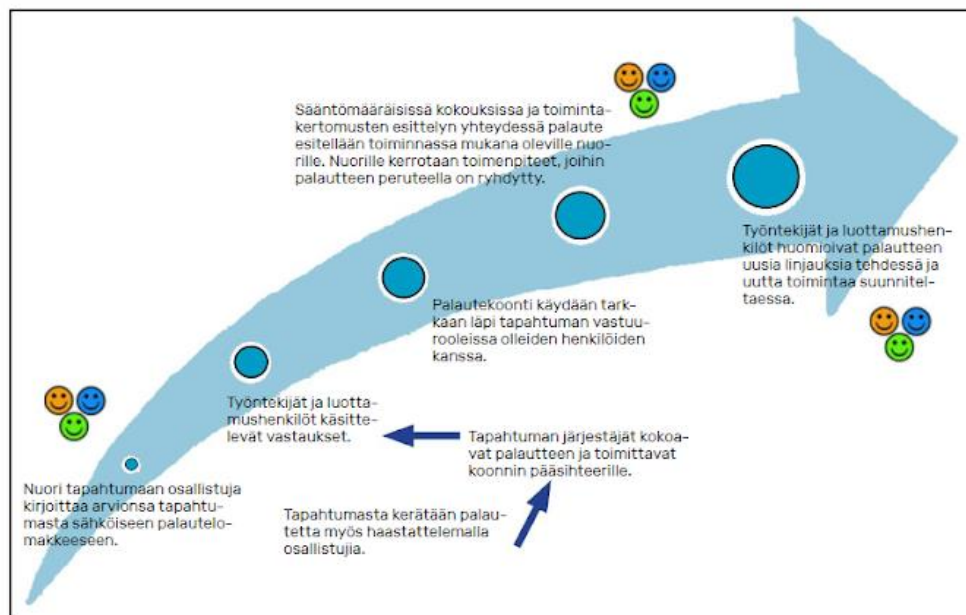
“Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.” (Perustuslaki, 731/1999 §2)

Se on perusoikeus, mikä meillä jokaisella tulisi olla maailmanlaajuisesti. Nuorisolaki kohdistaa ja määrittelee raamit nuorten kuulemisesta. Nuoria tulee kuunnella heitä koskevassa päätöksenteossa, tukea kasvussa ja kehityksessä sekä edistää osallisuutta. Suuri osa ammattiin opiskelevista kuuluu nuorisolain piiriin eli ovat alle 29-vuotiaita. (Nuorisolaki, 1285/2016, § 3) SAKKIin toimintaan voi kuitenkin osallistua iästä riippumatta, sillä jäseneksi ottamiseen ei ole sääntöjen puitteissa pois rajaavia tekijöitä (SAKKI 2018). Keinoja vaikuttamiseen on paljon, mutta mitkä niistä ovat sellaisia, jotka nuoret kokevat omikseen?

Vaikuttamisella pyritään muuttamaan tai kehittämään jotakin asiaa. Vaikuttaminen on oikeastaan mielipiteen ilmaisua ja valintoja, joita ihminen tekee päivittäin. Esimerkiksi se, ostaako kaupasta tietyn tuotteen vai jättääkö ostamatta. Vaikuttamista on niin mielipidekirjoitukset kuin äänestäminen. Järjestöissä nuorten mukaan päätöksentekoon ottamisen voi kirjata sääntöihin, joilla varmistetaan nuorten kuuleminen (Allianssi, 2017).

Palautteen antaminen on myös helppo tapa vaikuttaa, ja se on toiminnan kehittämisen kannalta välttämätöntä. Järjestöissä säännöllisen palautteen kerääminen on myös tapa ottaa jäsenet mukaan vaikuttamistyöhön. Palautetta voi kerätä monella eri tavalla, joko kirjallisena tai suullisena sekä kohderyhmälleen sopivana. Palautteen keräämisen lisäksi on myös tärkeää kertoa, miten palaute käsitellään. Kuvassa 1. on esitelty Euroopan nuorten parlamentin visuaalisesti tyylikäs ja yksinkertainen kuvaus siitä, mitä yksittäisen jäsenen palautteelle tapahtuu, mikä havainnollistaa nuorelle palautteen käsittelyä. Kaavio etenee siitä hetkestä, kun nuori antaa palautetta ja miten käsittely etenee. Kuva havainnollistaa palautteen matkaa ja viestittää sen katselijalle, miten suuri merkitys palautteen antamisella on ja miten sillä vaikutetaan toimintaan. (Allianssi, 2017. 21)

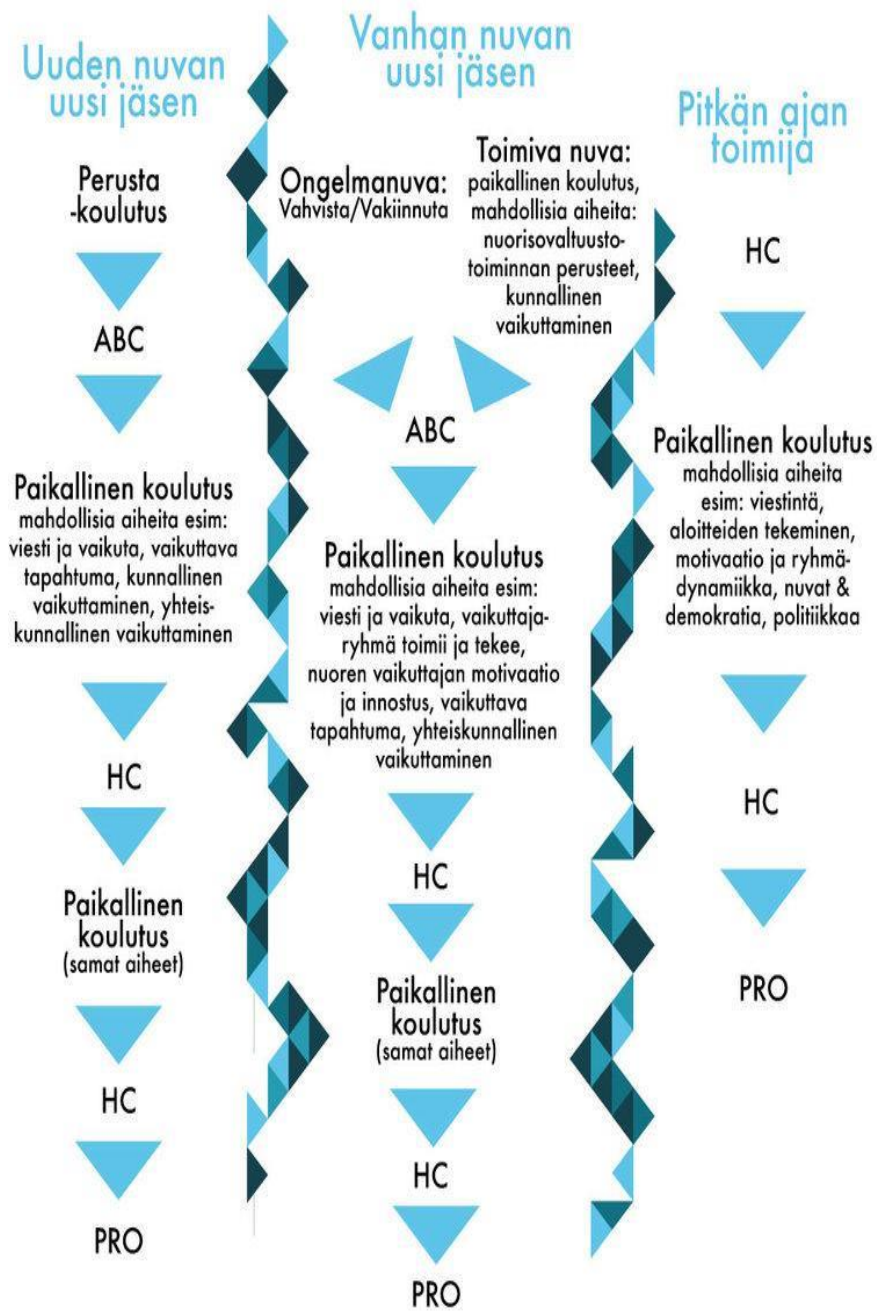
EYP Finlandin prosessikaavio.

Kuva 1. EYP prosessikaavio, Allianssi, 2017.

Kehittämistyön aikana esimerkit tulevat nuorten elinympäristössä missä toisen asteen opiskelija toimii luonnollisesti ja keskittyy pääasiassa vaikuttamistoimintaan, jota tehdään oppilaitoksen opiskelijakunnan ja SAKKIn kautta. Ammattiin opiskelevien

(SAKKI, 2018) mukaan ottaminen päätöksentekoon vaatii aikuisilta oikeanlaista asennetta, jotta nuoret nähdään aidosti kyvykkäinä tekemään päätöksiä.

Suomen nuorisosalojen kattojärjestö Allianssi, jonka jäsenjärjestö myös SAKKI on, tuottaa jatkuvasti uutta tietoa, miten parantaa nuorten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallisuutta (Allianssi 2017). Iso osa nuorisotyöstä nimittäin tapahtuu kolmannella sektorilla eli järjestöissä. Allianssin lisäksi on myös muita nuorten vaikuttamisen edistämiseen erikoistuneita järjestöjä, kuten esimerkiksi Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry (Nuva ry). Nuva edistää nuorisovaltuustojen eli nuorten paikallisen vaikuttamiskanavan toimintaa esimerkiksi kouluttamalla. Nuorisovaltuustot ovat kuntien vaikuttamiselin, jonka kautta nuoret pääsevät tuomaan äänensä kuuluviin. Nuorisovaltuustojen edustajat ovat mukana kuntien lautakunnissa sekä toimielimissä. Nuorisovaltuustojen liiton kouluttamissuunnitelma on laadittu hyvin vastaamaan erilaisia tarpeita. Koulutusten suunnittelussa on hyvin huomioitu uudet sekä kokeneet toimijat, kuten kuvasta näemme (kuva 2). Koulutukset antavat nuva-toimintaan ja vaikuttamiseen työkaluja, joiden avulla nuori oppii vaikuttamisen keinoja.

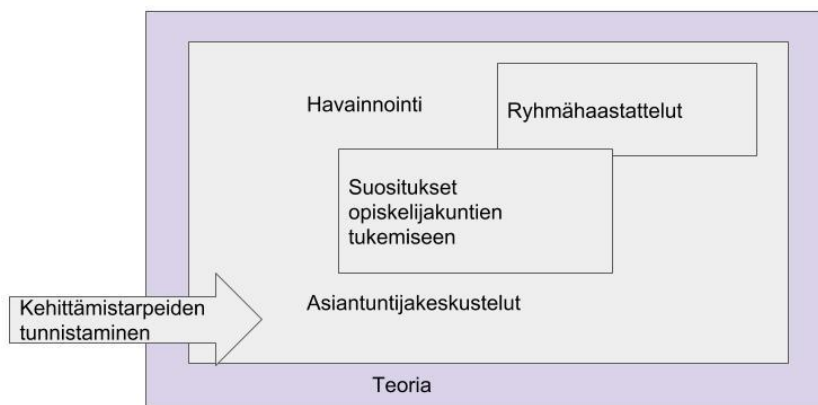

Kuva 2. Nuva ry, 2018.

4 Kehittämistyön menetelmät

Kehittämismenetelmiä on useita, ja siksi on pohdittava työn luonteeseen sopivia menetelmiä. Kehittämismenetelmän valitsemisessa pohditaan, mitä tietoa halutaan ja miten aineistoa käsitellään. Tämän opinnäytetyön tavoitteiden täyttymisen kannalta voidaan pitää laadullista tietoa “arvokkaampana” toiminnan kehittämisen kannalta. Menetelmän valintaan vaikutti tutkittava kohderyhmä, resurssit ja aikataulu. Miten tavoittaa kohderyhmä, jonka tausta ei ollut etukäteen tietoa esimerkiksi heidän iästä, taustasta tai syistä lähteä opiskelijatoimintaan mukaan? Menetelmän valinnassa piti huomioida se, että aineistoa keräsi lisäksi muita henkilöitä. Menetelmäksi valikoitui ryhmähaastattelu, jonka tarkoituksena on saada opiskelijakuntatoiminnasta ajankohdasta tietoa sekä viitteitä toiminnan kehittämistarpeista. Ryhmähaastattelun vahvuutena on myös se että, haastateltavat voivat tukea toisiaan muistamaan asioita, ja käyttää sellaista kieltä, mikä on luontevaa opiskelijoille. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 42, 94). Ryhmähaastattelua varten ei ollut valmiita kysymyksiä, koska halusin, että tapaamiset olisivat rentoja ja mahdollistaisi vapaan keskustelun.

Kuvaan kuvaajassa 1 opinnäytetyö prosessin, joka alkoi syksyllä 2018 harjoitteluni aikana kehittämistarpeiden tunnistamiseen. Neliön uloin kehä tarkoittaa kuvaa tietoperustaa, joka on kulkenut koko työn mukana. Menetelmistäni havainnointi, asiantuntijakeskustelut, vuoropuhelussa teorian kanssa, muodostavat lopulta suositukset opiskelijakuntatoiminnan tukemiselle.

kuvaaja 1

Opinnäytetyö keskittyy tulevaisuuden toimintamalleihin, tavoitteena ei ole ollut selvittää tilaajan nykytilaa. Vuonna 2017 on selvitetty SAKKIn vapaaehtoistoiminnan nykytilaa osana Sara Sipilän opinnäytetyötä. Seuraavaksi esitellään, miten aineistoa kerättiin oppilaitoskiertueella ryhmähaastattelun avulla sekä miten organisaation työntekijöiden näkemyksiä kuunneltiin.

4.1 Opiskelijakuntien tapaamiset

SAKKIn oppilaitoskiertue toteutettiin syksyllä 2018, jolloin opiskelijakuntien ryhmähaastattelut toteutettiin. Oppilaitoskiertue jalkautuu kymmenen viikon aikana eri puolille Suomea kertomaan SAKKIn toiminnasta, tapaamaan opiskelijoita ja hankkimaan uusia jäseniä. Mukana oli työntekijöitä ja kiertueaktiiveja. Kiertueaktiiviksi sai hakea kevään 2018 aikana avoimella haulla ja valitut aktiivit koulutettiin elokuussa ennen kiertuetta. Ryhmähaastattelut ovat sovittu jo keväällä osana kiertuesuunnitelmaa. Kehittämistyön kannalta kiertue on oivallinen mahdollisuus kerätä tietoa, sillä ilman sitä aineiston kerääminen ympäri Suomea pelkästään opinnäytettä varten ei olisi taloudellisesti mahdollista. Aineiston keräämistapaan vaikutti, se millä oppilaitoksilla SAKKI vieraili syksyn aikana. Tapaamisista oli sovittu etukäteen ja niistä koottiin muistiinpanot teemoittain Google sheets-lomakkeelle myöhempää analysointia varten. Aineistoa keräsi useita henkilöitä, joita olivat SAKKIn työntekijät ja kiertueaktiivit. Aineiston keräämisessä huomioitiin tulosten vertailukelpoisuus, johon palataan työn arvioinnissa.

Opiskelijakunnan hallitusten tapaamiselle oli asetettu neljä tavoitetta, jotka oli nimetty 4-koon muistisääntöä hyödyntäen eli kartoittaa opiskelijakunnan tilanne, kerätä yhteystietoja, kannustaa toimijoita sekä kerro SAKKIn toiminnasta ja tapahtumista. Asiaa oli paljon ja tapaamisaika lyhyt. Kiertueen aikana tapaamisissa huomattiin, että käytössä ollut aika ei riittänyt 4-koon muistisäännön toteuttamiseen, jolloin sitä ei pystytty hyödyntämään. Suunnitelmaa yksinkertaistettiin niin, että puheenaiheet kirjattiin ylös teemoittain. Teemat olivat kuulumiset, ilmapiiri, motivaatio, tapahtumat, talouden ja kokousten sujuvuus, sidosryhmät, haasteet sekä uudet ideat. Yksinkertaistaminen ei kuitenkaan haitannut sillä, opiskelijoiden kohtaamista ei voitu etukäteen käsitkirjoittaa.

Valittu menetelmä mukailee ryhmähaastattelun ja ideariihen välimuotoa. Ryhmähaastattelu menetelmänä toimii hyvin silloin, kun aiheesta on vähän tietoa tai se on vaikeasti selvitettävissä. Aivoriiehessä on tarkoitus antaa ajatusten virrata vapaasti ja tuottaa mahdollisimman paljon ideoita. (Ojasalo, 2014, 100-101.) Opiskelijakuntatoiminta on

jatkuvan muutospaineen alla yhteiskunnan ja oppilaitosten sisäisten muutosten takia. Keskustelutilaisuudet pyrittiin järjestämään rauhallisissa tiloissa, eikä niihin valittu erikseen haastateltavia sen mukaan, olivatko he uusia vai pidempään opiskelijakunnassa toimineita, sillä sen ei katsottu vaikuttavan tuloksiin. Tilaisuudet kestivät 30-40 minuuttia. Vaikka tapaamisista oli sovittu etukäteen, niistä osa kuitenkin jouduttiin perumaan, sillä opiskelijakunnan hallituksen edustajat olivat lähteneet tai heitä ei oltu vielä valittu tulevaksi vuodeksi.

4.2 Asiantuntijakeskustelut ja havainnointi

Opiskelijoiden käytyjen keskustelujen lisäksi kävin paljon keskusteluja myös SAKKIn asiantuntijoiden ja liittohallituksen kanssa. Keskustelun tarkoituksena ymmärtää nykytilateen haasteita ja miten kentän tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan. Keskusteluissa oli tarkoitus saada selvennystä siihen, minkälainen suhde toimistolla työskentelevillä asiantuntijoilla oli opiskelijakuntatoimintaan sekä miten opiskelijakuntatoiminta liittyy heidän työhönsä. Toimivan vapaaehtoistyön pohjalta nousee ajatuksia toiminnan koordinoimisesta ja vapaaehtoisten motivoinnista. Jäsenopiskelijakuntien tukemisen koordinoiminen kuuluu järjestö- ja yhteisöllisyyden asiantuntijan tehtäviin. Miten toimintaa tuetaan jatkossa?

SAKKIn liittohallituksen kanssa käytiin keskusteluja niin yksittäisten henkilöiden kanssa kuin ryhmäkeskustelussa WhatsApp pikaviestisovelluksessa. Hallituksen jäsenet keskustelivat siitä, millaisia palveluita SAKKI tarjoaa jäsenopiskelijakunnille tulevaisuudessa.

5 Tulokset

Tässä kappaleessa esittelen oppilaitoskiertueen aikana kerätyt aineistot, havainnoinnin sekä asiantuntijakeskustelujen tulokset. Tuloksista nousee myös esille, miten erilaisia opiskelijakuntia tapasimme.

5.1 Tapaamisten tulokset

Työssä käydään läpi keskeisimmät tulokset, joita opiskelijakuntien hallitusten tapaamisten aikana saatiin. Kehittämistyön aikana tavoitettiin 18 opiskelijakunnan hallitusta ja tapaamisissa opiskelijoita paikalla yhteensä 65, paikalla oli myös opiskelijakuntatoiminnan koordinaattoreita. Tämän lisäksi tavoitettiin 2 ohjaavaa opettajaa, jotka osasivat kertoa opiskelijakunnan tilanteesta, eli otos kattaa yhteensä 20 opiskelijakuntaa. Ryhmät olivat eri kokoisia kahdesta viiteentoista opiskelijaa. Aikaa tapaamiseen oli varattu noin puoli tuntia ja kerrottu, että tapaamisesta tehdään muistiinpanoja opinnäytetyön aineistoksi. Keskusteluissa oli luvattu anonyymiteetti ja yksittäisiä vastauksista ei nosteta esille. Tuloksissa on mukana sekä ei-jäsen- että jäsenopiskelijakuntia. Ei-jäsenopiskelijakunnat nähdään potentiaalisina jäseninä, jolloin on pystyttävä vastaamaan myös heidän kehitysideoihin. Tapaamisten aikana keskusteltiin erilaisista teemoista kuten ilmapiiristä, tapahtumista, kokousten sujuvuudesta, oppilaitoksen opiskelijoiden suhtautumisesta toimintaan, haasteista ja kehitysideoista. Opiskelijat itse saivat keskustella aiheesta vapaasti, koska keskustelua ei haluttu johdatella tilaajalle suotuisaan suuntaan.

Opiskelijat keskustelivat mielellään tapahtumista ja niiden järjestämisestä. He kertoivat toinen toistaan hienompia tapahtumaideoita. Tapahtumia osattiin järjestää ja ne koettiin mielekkäiksi. Muutamat ryhmät nostivat kuitenkin esille, että tehtävät jakaantuivat epätasaisesti eri aktiivisten ja passiivisten hallitusten jäsenten kesken. Kolme ryhmää nosti tuen tarpeen esiin tapahtumien järjestämisessä.

Viidessä tapaamisessa nousi esiin huoli, että toiminnan jatkuvuus huolestuttaa, sillä uusia toimijoita on toisinaan hankala tavoittaa. Keskusteluissa nostettiin myös esille, että toiminnan järjestäminen saattoi olla puheenjohtaja vetoista ja toiminnan laatu vaihteli vuosittain. Uusien toimijoiden löytäminen tuntui vaikealta sekä toimijoiden sitouttaminen koettiin haastavaksi. Jatkuvuuden kanssa keskusteluissa nousi esille myös opiskelijoiden kouluttaminen motivaation ylläpitämiseksi.

Keskusteluissa otettiin myös esille yhteydenpito SAKKIn ja opiskelijakuntien välillä. Kolmessa tapaamisessa pohdittiin, että yhteydenpito voisi tapahtua esimerkiksi skypen välityksellä. Vähemmälle huomiolle jäi vaikuttamistoiminnan tukeminen ja edunvalvonta, vaikka opiskelijat nostivat monia huolenaiheita esille esimerkiksi sisäilmaongelmat, opiskelijoiden yhteisen tilan puute ja lähiopetustuntien väheneminen reformin myötä. Toivottiin, että SAKKI voisi auttaa paikallisia opiskelijakuntia vaikuttamisessa esimerkiksi järjestämällä lisää koulusta ja ottamalla kantaa ajankohtaisiin aiheisiin esimerkiksi opinnollistamiseen ja reformiin liittyen.

5.2 Asiantuntijakeskustelut ja havainnointi

Tuloksista on huomattavissa, että jäsenopiskelijakunta -konseptia uudistamalla siitä hyötyvät niin opiskelijat kuin SAKKIn henkilöstö. Havainnoidessa tilanteita, keskustelu synnytti lisää kysymyksiä. Yhtenä havainnoinnin tuloksena nousi esille, että kaikilla opiskelijakuntatoimijoilla ei ollut riittävästi tietoa SAKKIn toiminnasta, jotta keskusteluun osallistuminen olisi ollut helpompaa. Tähän varmasti vaikutti myös se, että tapaamisissa oli mukana juuri aloittaneita opiskelijoita. Oppilaitoskiertueen tapaamisissa osattiin nimetä ongelmia tai niin sanottuja case-esimerkkejä, joihin opiskelijat halusivat puuttua, mutta sitä ei välttämättä koettu vaikuttamiseksi. Muutamista yksittäisistä havainnoista ei voi tehdä kuitenkaan yleistä. Opiskelijat olivat myös ottaneet kantaa esimerkiksi sisäilmaongelmiin sekä olivat huolissaan opetuksen laadusta sekä reformin vaikutuksista.

SAKKIn liittohallituksen keskustelusta nousi esille kouluttamisen tehostaminen erityisesti opiskelijakunnan puheenjohtajistolle sekä ohjaaville opettajille. Tärkeänä koettiin, että opiskelijakuntiin suhtaudutaan positiivisesti oppilaitoksissa. Sen lisäksi haluttaisiin, että SAKKI vahvistaisi näkyvyyttä paikallisissa tapahtumissa esimerkiksi lähettämällä organisaation edustajan paikalliseen tapahtumaan.

Opiskelijakuntatoiminnan tukeminen parantaa opiskelijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa omista asioista päättämiseen sekä kiinnittää ammattiin opiskelevat vahvemmin

osaksi yhteiskuntaa. Järjestöllisen kehittämisen kannalta toimijoiden nopea vaihtuvuus antaa mahdollisuuden kehittyä uuteen suuntaan, mutta se voi olla myös järjestön kehittämisen kannalta hankaloittava tekijä, jos uusia toimijoita ei perehdytetä tai tehtyä työtä ei ole riittävästi dokumentoitu.

6 Suositukset

Tulosten perusteella näyttää, että opiskelijakuntien asemaa pitäisi vahvistaa SAKKI:n toiminnassa, sillä näin varmistetaan entistä parempia vaikuttamiskanavia ammattiin opiskeleville ympäri Suomen. Laki ohjaa oppilaitoksen tukemaan opiskelijakuntatoimintaa, mutta se voi olla hyvin erilaista oppilaitoksesta riippuen ja yhtenäistä toimintatapaa ole. Välttämättä yhtä mallia ei tarvitsekaan olla, sillä toiminnan pitää olla tekijöiden eli oppilaitoksen opiskelijoiden näköistä. Paikallisten toimijoiden arkea helpottamaan laadin, toimenpiteitä joilla voidaan tukea opiskelijakuntatoimintaa. Paikallisten toimijoiden tueksi tarvitaan työkaluja, jotta SAKKI on lähempänä opiskelijan arkea oppilaitoksessa. Koulutuksen avulla pystytään tukemaan esimerkiksi tapahtuman järjestämisen taitoa, ylläpitää motivaatiota, turvata opiskelijakunnan jatkuvuus sekä edistää paikallista vaikuttamista.

Miten päädyin pohtimaan juuri tällaisia kehitysehdotuksia? Tietopohjassani kerroin, kuinka laadukkaasti järjestetyn vapaaehtoistoiminnan avaintekijöitä. Sen takia päädyin myös pohtimaan tilaajani roolia. Kouluttaminen on tilaajalleni luonteva tukea toimintaan. Sen lisäksi tilaajani voi tukea oppilaitoksen koordinaattoreita, jotka mahdollistavat paikallisen toiminnan ja tukevat opiskelijoita. Sen lisäksi havainnoin ja tulosten perusteella nousi usein esille, että opiskelijoita huolesti toiminnan jatkuvuus. Sen takia päädyin laatimaan yhden kehittämissuosituksen oppilaitoskiertueen osalta, jotta järjestö pystyisi tukemaan esimerkiksi aktiivisten toimijoiden rekrytoimista. Ja se parantaa paikallisen toiminnan resursseja.

1. Koulutusten kehittäminen

Tulosten perusteella eri tyyppisille koulutuksille olisi tarvetta, niin opiskelijoille, kuin ohjaaville opettajille. Nykyinen opiskelijakuntatoimijoiden koulutus kestää kuusi tuntia, jossa käsitellään opiskelijakuntatoiminnan perustoiminnan pyörittämistä. Niiden tueksi voitaisiin luoda teho koulutuksia, joita SAKKI voisi pilotoida. Koulutuksen aiheina olisivat: tapahtuman järjestäminen, motivaation ylläpitäminen ja uusien toimijoiden rekrytointi. Tapahtuman järjestäminen on opiskelijoilla määrän perusteella hallinnassa, sillä jokainen tavatuista opiskelijakuntien hallituksista osasi kertoa tapahtumista, joita he oppilaitoksessa järjestävät tai ovat järjestäneet. Tapahtuman järjestäminen on myös tällä hetkellä osana opiskelijakuntakoulutusta. Koulutuksia voitaisiin järjestää esimerkiksi paikallisesti lähialueiden toimijoille, jolla edistettäisiin myös alueellista yhteistyötä.

Ohjaavien opettajien koulutukselle on tarvetta, sillä oppilaitoksen henkilökunnalta saatu tuki on valtavan isossa roolissa opiskelijakuntatoiminnan jatkuvuuden turvaamisen kannalta. Toimenpiteenä voisi olla koordinaattoreille oma koulutus esimerkiksi alueellisesti tai yhdessä Suomen Lukiolaisten Liiton kanssa.

2. Kiertueyhteistyö opiskelijakunnan kanssa

Kiertueella vietetään kymmenen viikkoa koulutettujen kiertue-aktiivien kanssa. Siitä ajasta vietetään vain hetki opiskelijakunnan hallituksen kanssa. Tulevien kiertueiden aikana voisi tehdä vahvempaa yhteistyötä oppilaitoksen opiskelijakunnan kanssa. Päivän aikana SAKKI voi antaa tukensa opiskelijakunnan toimijoille, esimerkiksi auttamalla rekrytoimaan uusia toimijoita opiskelijakunnan hallitukseen. Silloin oppilaitoksen uudet opiskelijat pääsevät konkreettisesti näkemään opiskelijakunnan toimintaa. Paikalliset aktiivit tuntevat oppilaitoksen ja sen tavat. Esimerkiksi kiertueella voisi jokaisena kiertue päivänä olisi 2-3 paikallista toimijaa mukana.

SAKKI voisi myös auttaa potentiaalisten opiskelija-aktiivien etsimisessä, jos opiskelijakuntatoiminta ei ole vielä vakiintunut oppilaitoksessa. Kehitysidean toteuttaminen

vaatii ajoissa suunnittelemista. Keväällä ei voida vielä tietää, kuka paikallinen opiskelija pääsisi tueksi jäsenkiertueelle, jolloin opiskelijoiden kanssa pitäisi sopia vasta syksyllä. Tällöin olisi myös helpompi sitouttaa opiskelijat tulemaan paikalle. Käytännössä tämä kuitenkin vaatisi resursseja suunnittelun lisäksi myös toteuttamiseen, sillä syksyllä kiertue on täydessä vauhdissa. Sen lisäksi kiertueaktiivin rinnalle voidaan ottaa mukaan myös paikallinen toimija, joka toimii kiertueaktiivina omassa oppilaitoksessaan yhden päivän aikana.

3. Yhteydenpito

Opiskelijat nostivat myös esille, että yhteydenpitoa katto-järjestön ja opiskelijakuntien välillä tulisi kehittää. Opiskelijoiden mukaan he eivät aina tiedä riittävästi ajankohtaisista asioista. Kannustetaan lisää paikallisia toimijoita valitsemaan joukostaan SAKKI-vastaava, joka toimii linkkinä opiskelijakunnan ja SAKKIn välillä. Kokeillaan esimerkiksi järjestää tapaaminen, jossa SAKKIn liittohallitus kertoo ajankohtaisista asioista SAKKI-vastaaville. Liittohallituksen ideoiden pohjalta myös syntyi idea kummitoiminnan käynnistämiseksi, jossa opiskelijakunnat jaettaisiin liittohallituksen kesken alueellisesti.

7 Oma pohdinta ja suunnitelmien jalkauttaminen

Työssä on kuvattu opiskelijakuntien lakisääteiset tehtävät, miksi ne ovat olemassa ja minkälaisia kehitysehdotuksia on laadittu osaksi jäsenopiskelijakuntien tukemista. Sen lisäksi työssä käsiteltiin tietoperustaa, jossa kuvattiin vapaaehtoistyön piirteitä, osallisuutta sekä nuorten vaikuttamismahdollisuuksia. Käytin työni arviointiin nelikenttämallin eli SWOT (Strengths, weaknesses, opportunities, threats) analyysiä, jonka tarkoituksena on kuvata työn vahvuudet, heikkoudet uhat ja mahdollisuudet (Ojasalo 2014, 175).

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijoiden tapaaminen ja kuunteleminen • Ajankohtainen aihe • Tutkimus on sisällytetty osaksi SAKKIn toimintaa 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijoiden tavoitettavuus • Osattiinko kysyä oikeita asioita • Kiire aikataulu
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jatkaa toiminnan kehittämistä yhdessä opiskelijoiden kanssa • OPK-toiminnan uudelleen brändäys ja kehittäminen • SAKKI lähemmäksi opiskelijoita • Edistää ammattiin opiskelevien hyvinvointia • Tukea paikallisten toimijoiden kehitystä 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jatkuvuus, miten varmistetaan että kehittämistyötä jatketaan • Rahoitus <ul style="list-style-type: none"> ◦ Esim. OPK-toiminnan ohjaajat leikkausvaaran alla koko ajan • Viestinnän puute • Muuttavat olosuhteet

Työssä kartoitettiin opiskelijakuntatoiminnan kehittämiskohteita, sekä esiteltiin toimenpiteitä niille. Tästä eteenpäin tilaajan tehtävänä jatkossa on huolehtia suositusten jalkauttamisesta kentälle. Työ oli osana tilaajan luonnollista toimintaa, sen takia kerättiin tietoa oppilaitoskiertueella. Resurssit pyrittiin käyttämään tehokkaasti. Aiheen vuoksi oli myös tärkeää kohdata opiskelijoita, jotta työssä kuuluisi opiskelijoiden ääni. Prosessin loppupuolella aloin miettiä, kuunneltiin opiskelijoita riittävästi. Tulin siihen tulokseen, että osasin huomioida työssäni ne opiskelijat, jotka ovat kiinnostuneita toiminnasta tai mukana toiminnassa. Menetelmän valintaan olisi voinut miettiä toisenlaista näkökulmaa. Mielenkiintoista olisi myös ollut tavoittaa ne opiskelijat, jotka eivät ole opiskelijakuntatoimintaan löytänyt. Yksi jatkokehityksen ajatus mielestäni

pohjautuu siihen, miten löytää opiskelijat, jotka eivät vielä tiedä olevansa kiinnostuneita opiskelijakuntatoiminnasta. Työtä hyödynnetään käytännössä, sillä osa ideoista on jo mukana tilaajan toiminnan kehittämisessä. Esimerkiksi opiskelijakuntapäivillä oli suunniteltu osioita oppilaitoskiertueella nousseiden ideoiden pohjalta.

Opiskelijakuntien tapaamisista tietoa keräsi muitakin kuten työntekijöitä ja kiertueaktiiveja, joten välillä oli haastavaa erottaa henkilöiden subjektiiviset painotukset tulosten yhteenvedossa. Myös aineiston dokumentointia olisi voinut toteuttaa yhtenäisellä tavalla. Sen lisäksi olisi voinut olla hyödyllistä muodostaa erilaisiafokuserhmiä kuten ei-aktiiviset opiskelijat, toiminnassa aloittaneet sekä vähän pidempään toimineet. Tämän ei kuitenkaan suunnittelu vaiheessa katsottu häiritsevän tuloksia. (Ojasalo, 2014.) Eri henkilöiden kerätessä tietoa on haastavaa erottaa subjektiiviset painotukset tuloksista. Opinnäytetyön kannalta dokumentoimista olisi voinut toteuttaa systemaattisemmin esimerkiksi antamalla opiskelijoiden tehdä jonkin tuotoksen, kuten piirtämällä. Taito reflektoida kertoo omasta ammatillisuudesta. Korkeakoulussa opitaan suunnittelemaan ja kokeilemaan. Opinnäytetyöprosessi on myös opettanut kykyä myös luopua tai uudelleen luoda suunnitelmia. Olen tyytyväinen työni tulokseen, sillä siinä saatiin myös kehityskelpoisia asioita ilmi, vaikka haasteitakin oli. Opinnäytetyön aikana oli vaikea erottaa puhuttiinko yhden yksikön opiskelijakunnasta vai laajemmasta kokonaisuudesta, sillä termit vaihtelivat eri paikoissa. Opinnäytetyön tarkempi rajaaminen olisi voinut keventää raskasta prosessia, sillä tavoitteet olivat kunnianhimoiset. Työ kuitenkin tuotti ideoita ja uusia ajatuksia SAKKI ry:n toimintaan. Työn tausta ajatuksena oli myös koota tietoa, joka antaa perustietoja opiskelijakuntatoiminnasta kiinnostuneelle ja siinä onnistuttiin.

LÄHTEET

Ahonen Timo, Eriksson Päivi, Eskola Antti, Kailo Kaarina, Klami Hannu Tapani, Koskenvisa Esko, Koskiaho Briitta, Kurki Leena, Lodenius Staffan, Nieminen Juha, Ojanen Markku, Pasternack Amos, Arjo Ropo, Uusikylä Kari, Valjakka Eeva. Vapaahotoistoimintatyö auttamisena ja oppimisena. Osuuskunta vastapaino, Tampere, 2001.

Elina Pekkarinen & Sami myllyniemi 2017. Nuorisobarometri, Opin polut ja pientareet

Finlex, Laki ammatillisesta koulutuksesta, 531/2018, 106 §

Finlex, Lukio laki 27 §

Finlex, Perustuslaki, 731/1999, §2

Finlex, Nuorisolaki, 1285/2016, § 3

Gretchel, Anu. Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen.

Teoksessa Gretchel, Anu (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Suomen kuntaliitto, <http://shop.kuntaliitto.fi/download.php?filename=uploads/p050912083953O.pdf> 48-62,

Harju Aaro, vapaaehtoistoiminnan lisääntyvät haasteet

https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/verkkolehti/aiemmat_kirjoitukset/vapaaehtoistoiminnan_lisaantyyvat_haasteet.1950.blog

Harju, Aaro Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana, 2005.

Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Gummerrus 58-81

Harjula Eija, Harjuniemi Tanja, Honkonen-Seppälä Maarit, Hämäläinen Anu, Kettunen Marita, Kokkonen Kati, Kuosmanen Reetta, Kähärä Juha, Mauriala Vesa, Mustakallio Petri, Ronkainen Helena, Siekkinen Saana, Väänänen Pirjo, Wallin Ville, Ylitalo Jaana. SAKKIhistoriikki 2007. Helsinki: Yliopistopaino

Helsingin sanomat

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005918989.html> viitattu 02.02.2019

Huhtimäki-Nasri Kirsi, Juvonen Saara-Maria, Mustakallio Mira, Tolvanen Päivi, Kaukinen Ruut, Kemppainen Sari, Kovalainen Taru, Laitinen Hanna, Lundbom Pia, Niemi Leenu, Nyman Tarja. Tule mukaan - Osallistumisen edellytyksiä järjestötyössä. 2006 Humanistinen ammattikorkeakoulu. Gummerrus kirjapaino Vaajakoski.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. Viitattu 11.10.2018

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kansalaisareena, 2018

http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2019/01/Kyselyn-tuloksia-nuorten-näkökulmasta_10012019.pdf 1.1.2019

Kallioma Johanna, Uusitalo, Kirsi. Nuorten osallistuminen järjestötyössä, Allianssi, 2017 <https://issuu.com/allianssiry/docs/osallisuus-netti-uusi> Viitattu 11.11.2018

Kpedu, Opiskelijakuntatoiminnan opas, 2017

<http://www.kpedu.fi/docs/default-source/Projektisivustot/parvessa-parempi/opiskelijakuntatoiminnan-opas-kpedu.pdf> Viitattu 4.11.2018

Nuva ry, 2018
<http://www.nuva.fi/koulutustoiminta> viitattu 10.12.2018

Laimio, Anne & Välimäki, Sari. Vapaaehtoistoiminta KEHITTYÄ

http://www.kssotu.fi/versova/media/Vapehttoim_KEHITTY.pdf Viitattu 3.9.2018

Nikkilä, Juha. Nuorisovaltuustot yhteiskunnallisina osallistumismuotoina

– pikkupoliitikkoja vai vapaita vaikuttajia? Teoksessa Gretchel, Anu (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Suomen kuntaliitto, <http://shop.kuntaliitto.fi/download.php?filename=uploads/p050912083953O.pdf>

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019.

<https://minedu.fi/amisreformi> Viitattu 9.10.2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö, ammatillisen koulutuksen reformi - tietopaketti ohjajille, 2017 https://www.oph.fi/download/189707_infopaketti_reformista_ohjajille.pdf viitattu 10.3.2019

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry <https://samok.fi/opiskelijalle/opiskelijakunnat/> Viitattu 10.01.2019

Sipilä, Sara, 2017 Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry:n vapaaehtoisten motiivit. Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Oppilaskuntatoiminnan käsikirja. 2008. Yliopistopaino, Helsinki.

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Strategia. 2016. <https://sakkiry.fi/wp-content/uploads/2016/06/Strategia.pdf>

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, 2016. <https://sakkiry.fi/wp-content/uploads/2016/06/Sa%CC%88a%CC%88nno%CC%88t.pdf>

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, toimintasuunnitelma 2018-2019 <https://sakkiry.fi/wp-content/uploads/2018/09/toimintasuunnitelma-2018-2020-hyvaksytty.pdf>

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry & Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö, Amisbarometri. 2017

Suomen Ammattiin opiskelevien Liitto - SAKKI ry, 2018

<https://sakkiry.fi/opiskelijakortti/> Viitattu 3.10.2018

Suomen lukiolaisten liitto, opiskelijakuntatoiminnan opas, <http://lukio.fi/opiskelijakuntatoimijoille/opiskelijakuntatoiminnan-opas/> viitattu 12.12.2018

<http://lukio.fi/mita-sll-tekee/> Viitattu 10.12.2018

Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto - Saku ry,
<http://arjenarkki.fi/menetelmapankki/hyvät-kaytannot/114> Viitattu 27.9
<http://arjenarkki.fi/menetelmapankki/hankkeet/112> Viitattu

Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/aop/kas.html> viitattu: 9.2.2019

Yle uutiset, mielipide, <https://yle.fi/uutiset/3-10035720> Viitattu 02.02.2019

Suulliset lähteet

Mikkola, Outi, 2018 Suomen Ammattiin Opiskelvien Liitto - SAKKI ry

Tenkanen, Elias, 2018 Suomen Ammattiin Opiskelvien Liitto - SAKKI ry

